

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ PERSONELİNİN İDARİ VE CEZAI SORUMLULUĞU

Cihat ÇETİNKAYA
Maliye ve Gümrük Bakanlığı
Başmüfettişi

Sermayesinin tamamı devlete ait olan ve tekel niteliğindeki mallar ile temel mal ve hizmet üretmek ve pazarlamak üzere kurulan, kamu hizmeti niteliği ağır basan kuruluşlar kamu iktisadi teşebbüsüdür. Bunların müessese ve bağlı ortaklıklarda aynı statüye haizdir.

Özel hukuk hükümlerine göre kurularak işletilen bu kuruluşların özel yasalarında, kuruluş mallarının devlet malı sayılacağı ve (kuruluş malları ile kuruluş'a ait belgelere karşı) suç işleyen mensupların devlet memuru gibi cezalandırılacaklarına ilişkin hükümler bulunmaktadır. "Devlet memuru gibi cezalandırılma" ibaresi 233 sayılı KHK'nin bazı maddelerini değiştiren 308 sayılı KHK ile değiştirilmiştir. 18.1.1988 tarihli R.G.'de yayınlanan 308 sayılı KHK'de "Devlet memuru gibi cezalandırma" deyimini bırakılarak "Türk Ceza Kanununun 2'nci Kitap üçüncü (202-281) ve altıncı (316-368) bablarındaki hükümler uygulanır." ifadesine yer verilmiştir.

Türk Ceza Kanununun 2'nci kitabının 3 üncü ve 6 ncı bablarında düzenlenen suçlar genel olarak aynı Kanunun 279 uncu maddesinde tanımlanan memur kavramı içerisindeki kişiler tarafından işlenebilecek

suçlardır. Memur olmayanların veya geniş anlamda memur olarak mütalaa edilmeyenlerin bu bölümlerde belirtilen suçları işlemeleri mümkün değildir.

233 Sayılı KHK'nin 46/1 bendinde, her çeşit kurum personelinin görevi ihmal ve suistimaline konu gösterilen eylemler ceza yaptırımına bağlanmıştır. Personel görevleri ile ilgili yükümlülük ve sorumluluklarını yerine getirmemezse, ihmalden ötürü hem devlet memuru gibi cezalandırılacak, hem de verdikleri zarar özel hukuk hükümlerine göre tazim ettirilecektir.

308 sayılı KHK ile değişik 233 sayılı KHK'nin 47'nci maddesinin 1/a bendindeki yeni düzenleme ile, bu durumdaki personel için ceza yaptırımına yer verilmeyip, hukuki sorumluluk yeterli görülmüştür. Yeni düzenleme ile teşebbüs, müessese ve bağlı ortaklıklarda görev yapan tüm personel işletmenin verimlilik ve kârlılık esaslarına göre yürütülmemesinden doğan zararlardan özel hukuk hükümlerine göre sorumlu tutulacaklardır.

233 sayılı KHK'nin, 308 sayılı KHK ile değişik 47/1-b maddesinde yapılan düzenleme ile; teşebbüs, müessese ve bağlı ortaklıkların genel müdür, müessese müdürü, yönetim kurulu veya yönetim komiteleri ile

UYGULAMA
MEVZUAT
DERGİSİ

her çeşit personelinin, bu işletmelerin paralarına ve para hükmündeki evrak ve senetlerine ve diğer mevcutlarına karşı işledikleri suçlar ile bilanço, tutanak, rapor ve benzeri her türlü belge ve defterleri üzerinde işledikleri suçlardan dolayı haklarında TCK.nun 2'nci kitap üçüncü (202-281) ve altıncı (316-368) bablarındaki hükümlerin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Yukarıda belirtildiği üzere yapılan bu düzenlemenin daha önceki düzenlemeden bir farkı yoktur. TCK.nun (202-281) ve (316-368) inci maddeleri arasında düzenlenen suçlar, aynı kanunun 279'uncu maddesinde geniş olarak ele alınan memur tanımı içerisine giren kimseler tarafından işlenebilecek suçlardır. Yapılan yeni düzenleme ile işletmelerde görevli personelin kötü niyetli hareketleri sonucu, para, para hükmünde evrak, senet ve mevcutlara yönelik suç teşkil edici fiilleri yine devlet memurları gibi ceza görecektir. Böylece, 233 sayılı Kanundaki düzenlemeden farklı olarak verimsiz ve basiretsiz yönetimlerden doğan zararlar özel hukuk hükümlerine, suç teşkil eden davranışlardan doğan suistimale yönelik fiiller ise TCK.'nun ilgili maddelerinde belirtilen hükümlere tabi olacaktır.

233 sayılı KHK.nin, 308 sayılı KHK'nin 8'inci maddesi ile değişik 47'nci maddesinin 2'nci bendi ile önemli bir yeni düzenleme getirilmiş ve görevleri sırasında veya görevleri dolayısıyla işledikleri iddia olunan suçlar sebebiyle teşebbüs genel müdürü ve yönetim kurulu başkanı ile yönetim kurulu üyeleri hakkında takibat yapılabilmesi için ilgili bakanın izninin alınması şartı getirilmiştir.

Yeni düzenleme ile görev sırasında ve görevden doğan suç kavramına açıklık getirilerek, üst derece yöneticiler için yapılacak tahkikatlarda MMHK' nundaki düzenlemeye benzer bir düzenleme ile ilgili bakandan izin alınması şartı konmuştur.

Gerek 233 sayılı KHK. ve gerekse 308 sayılı KHK. de yeralan hükümler karşısında KİT görevli personeli ceza uygulamasında memur saymak (TCK 279); MMHK'a tabi olduğunu söylemek anlamına gelmeyecektir. 308 sayılı KHK. ile, TCK'nunda memurlar için uygulanan 2'nci kitabın 3'üncü ve 6'ncı bablarında düzenlenmiş bulunan cezaların, KİT'inde görevli olup 47/1-b maddesinde belirtilen suçları işleyen personele uygulanmasına açıklık getirilmiş ve bir yerde bu personele uygulanabilecek cezalar tadadi olarak sayılmıştır.

233 sayılı KHK.nin 63'üncü maddesi ile 2929

sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri ve Kamu İktisadi Kuruluşları Hakkındaki Kanun kaldırılmış, 64'üncü maddesi ile de; "Bu Kanun Hükmündeki Kararname'nin 46'ncı maddesinin ceza hükümleri, bu Kanun Hükmündeki Karamame'nin kanunlaştığı tarihte, diğer hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer" hükmüne yer verilmiştir. Aynı hüküm 308 sayılı KHK.nin 17'nci maddesinde benzer bir şekilde bulunmaktadır. 308 sayılı KHK.nin 17'nci maddesindeki "Kararnamenin Ceza Hükümleri" deyiminden 47/1-c'deki ceza belirtilen hükmünü anlamak gerekir. 47/1-b-deki "Türk Ceza Kanununun 2'nci kitap üçüncü ve altıncı bablarındaki hükümler uygulanır" hükmü, ceza hükmü değil cezalandırılma şeklini gösteren hükümdür. Bu durumda, TCK'nundaki kanunsuz suç ve ceza olmaz genel kuralının bir sonucudur. Uygulamada, 233 sayılı KHK'nin, 308 sayılı KHK ile değişik 47/1-c maddesinde belirlenen ağır hapis ve ağır para cezaları yerine, bu kararname kanunlaşana kadar 2929 sayılı Kanunun 48/2 maddesinde belirlenen ağır hapis ve ağır para cezalarına hükmolunabilecek; aynı KHK'nin 47/1-b maddesindeki hüküm TCK'na göre bir cezalandırma şekli öngörüldüğünden doğrudan doğruya uygulanabilecektir.

YARGI KARARLARI:

"110 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Kurulu Hakkında KHK'nin 4'üncü ve 233 sayılı KHK'nin 46'ncı maddesi uyarınca tek personelinin teşekküllerin paralarına ve para hükmündeki evrak ve senetlerine ve mevcutlarına karşı işlenen suçlar dışında kalan suçlar nedeniyle ceza tatbikatında memur sayılamayacağından sanığa atfedilen görevli memura menfi mukavemet suçunun unsurlarının oluşmadığı" (4 CD. 22.1.1987 10636/366, 2 CD. 2.4.1987 3081/3354)

"18.1.1988 tarihinde yürürlüğe giren 308 sayılı KHK. ile değişik 233 sayılı KHK'nin 46'ncı maddesinde görevleri sırasında veya görevleri dolayısıyla işledikleri iddia olunan suçlar sebebiyle yönetim kurulu başkanı ile yönetim kurulu üyeleri hakkında takibat yapılabilmesi için ilgili bakanın izninin alınması şartı öngörülmüş olmasına göre, sanıkla (Gen. Müdür ve Yönetim Kurulu Üyeleri) hakkında kovuşturma izninin alınması gerektiği gözetilmeden duruşmaya devamla yazılı (Beraat) şeklinde hüküm tesisi bozmayı gerektirdiği..." (4 CD. 22.4.1988 2762/2982).